

Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs, 58(2015)

U okviru obilježavanja stogodišnjice početka Prvog svjetskog rata, Austrijski državni arhiv objavio je službenu kroniku (*poslovni dnevnik*) ravnatelja Ratnog arhiva u Beču u razdoblju 1916. – 1925. podmaršala Maximilijana von Hoena (1867. – 1940). Rad pod naslovom „*Erdäpfelevorräte waren damals wichtiger als Akten*“. *Die Amtschronik des Generals Maximilian Ritter von Hoen, Direktor des Kriegsarchivs* / „*Zalibe krumpira bile su tada važnije od spisa*“. *Službena kronika generala Maximilijana viteza von Hoena, ravnatelja Ratnog arhiva u Beču*, na 900 stranica detaljno prikazuje pretvorbu jedne arhivske i znanstvene istraživačke ustanove, čija se zadaća prvenstveno sastojala u skrbi o raznim oblicima povijesnih svjedočanstva o carskoj i kraljevskoj vojsci i njezinoj ratnoj prošlosti, u ratni promidžbeni ured austrougarskih oružanih snaga tijekom Prvog svjetskog rata (tendenciozni izdavački pothvati), te nakon završetka rata 1918., u borca za očuvanje ukupnog arhivskog fonda bivše Austrougarske Monarhije u odnosu na potraživanja država sljednica nastalih na njezinu dotadašnjem državnom teritoriju, koje su tvrdile da im je navedeno gradivo neophodno za rekonstrukciju vlastite nacionalne povijesti. Ratni arhiv ustrojen je 1801. godine kao istraživačka ustanova vojske sa svrhom izrade ratnih znanstvenih i topografskih obavijesnih pomagala te je postepeno prerasla u središnji vojni arhiv Habsburške i Austro-Ugarske Monarhije s bogatom ponudom u izdavaštvu na području objavljivanja izvora i povijesti vojnih ustanova Monarhije. Navedeno djelo prema napomeni autora nije bilo predviđeno za objavljivanje, nego kao pomoć njegovim nasljednicima na funkciji ravnatelja kako bi im se olakšao daljnji rad. Opširni opisi i tobože“ nebitnih“ događanja trebali su doprinijeti oslikavanju tadašnjeg političkog, društvenog i kulturnog razdoblja: neposredno prije i poslije rata i osobito tijekom rata (zapošljavanje ženskog osoblja, pitanje grijanja i gladi ratnih i poslijeratnih godina, novo državno uređenje Austrije). Temelj rada predstavlja usporedno vođeni osobni dnevnik ravnatelja i uporaba zapisa nastalih djelovanjem Ratnog arhiva te razgovori s osobljem – svjedocima i sudionicima konkretnih događanja.

Na internoj razini ustanove kronika donosi i prikaz ustrojbenih promjena budućeg trajnog spomenika stare habsburške i austrougarske vojne i ratne sile te je podijeljena na tri dijela:

1. Kronika tijekom rata (25. srpnja 1914. – 31. listopada 1918.) – mobilizacija, ustrojavanje Ureda za ratnu statistiku i Književne skupine, ratne fotografije, zapisi svjetskog rata, osobni poslovi, zapisi domobranskih ustanova i postrojbi, ratna promidžba, osiguranje zapisa srpskih ustanova u Beogradu, eksplozija u ulici

Siebenstergasse, promjene u ravnateljstvu Ratnog arhiva, pitanje prostora i ustroja, izdavaštvo, osnivanje poljskog Arhiva legije, zapljena srpskih zapisa, nadzori (ratna fotografija, logori ratnih zarobljenika, Berlin, Tirol, Crna Gora, austrijski zapisi u Nivellesu, natporučnik Damaschka u Teschenu/Cieszynu, izložbe, ostala događanja), planovi i programi, Ratna povijesna skupina;

2. Kronika tijekom prevrata (studeni i prosinac 1918.) – ustrojbene promjene (Skupina za istraživanje gubitaka), cenzura pisama, doprema zapisa sa željezničkih kolodvora, neprijateljska promidžba i protuobavještajno djelovanje, preuzimanje arhivskoga gradiva, položaj Ratnog arhiva;

3. Kronika Ratnog arhiva kao civilnog instituta (1919. – 1924.) – borba za budućnost arhiva (Ministarstvo rata u likvidaciji), opunomoćenik za archive Republike, Državni ured za vojsku, borba za očuvanje ukupnog fonda arhivskoga gradiva, Ratni arhiv i Mirovni ugovor u Saint Germainu, dostupnost arhivskoga gradiva, Vojno vijeće, Radničko i vojno vijeće, ukidanje Ureda za ratnu statistiku, talijanski, jugoslavenski, mađarski, čehoslovački i poljski zahtjevi za predajom arhivskoga gradiva, vojne matične knjige, znanstveni rad, likvidacija vojnih ustanova, prebacivanje Ratnog arhiva u civilnu upravu, preuzimanje arhivskoga gradiva vojnih ustanova i postrojbi, pregovori s arhivskim ustanovama zemalja nasljednica (Čehoslovačka, Jugoslavija, Mađarska, Rumunjska, Belgija, Italija), požar u Ratnom arhivu 1920., sređivanje gradiva oštećenog u požaru, predaja gradiva Rumunjskoj i Čehoslovačkoj 1921., Ratni arhiv u sastavu Ministarstva unutarnjih poslova, arhivski sporazum s Kraljevstvom Srba, Hrvata i Slovenaca 1923., pregovori s Mađarskom.

Kronika sadržava i prilog ravnatelja arhiva u razdoblju 1936. – 1945. Rudolfa Kiszlinga (1882. – 1976.), o djelovanju von Hoenova nasljednika na dužnosti ravnatelja 1925. – 1936., Edmunda Glaise-Horstenaua (1882. – 1946), inače tijekom Drugog svjetskog rata njemačkog opunomoćenog generala u Nezavisnoj Državni Hrvatskoj u svojstvu vojnog diplomata i privremenog teritorijalnog zapovjednika njemačkih postrojbi na tom području (od travnja do rujna 1944.).

Danijela Marjanić